

УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ

УДК 005.332.4-021.475.2:663.42

[https://doi.org/ 10.35546/kntu2078-4481.2019.3.18](https://doi.org/10.35546/kntu2078-4481.2019.3.18)

Н.А. ВЛАСЕНКО

Херсонський національний технічний університет

ORCID: 0000-0003-4137-6357

Е.В. МАТЮНКА

Херсонський національний технічний університет

ОТРИМАННЯ КОНКУРЕНТНИХ ПЕРЕВАГ ПИВОВАРНИМ ПІДПРИЄМСТВОМ ЗАВДЯКИ КОМПЛЕКСНОМУ ВИКОРИСТАННЮ СИРОВИНИ

У даній роботі розглядалась можливість отримання конкурентних переваг пивоварним підприємством завдяки комплексному використанню сировини. Одним зі шляхів досягнення конкурентної переваги є успішна диференціація товару, а іншим – лідирування за питомими витратами завдяки кращій організації і технології виробничого процесу. Виробництво пива в Україні зазнало значного спаду, в досліджуваний період воно скоротилось майже в половину. В наслідок цього використання потужностей пивоварного виробництва складає в наступний час менше половини можливого. Проаналізувавши загальний пивний ринок України було встановлено, що обсяги виробництва в найближчому майбутньому будуть найбільше залежати від рівня потреб в продукції на внутрішньому ринку. А це напряму залежить від того, якою буде купівельна спроможність споживачів. Одним із шляхів отримання конкурентних переваг пивоварними підприємствами є використання стратегії зниження витрат. В даній роботі досліджувалась можливість зменшення матеріальних витрат завдяки комплексному використанню зворотних відходів виробництва пива. Основним відходом на пивоварних підприємствах є пивна дробина, вона утворюється як залишок після відділення рідкої фази (пивного суслу) в процесі його фільтрації. Дробина містить значну кількість сухих речовин з високим вмістом протеїну, що перевищує майже в три рази його вміст в ячмені. Тому пивна дробина є досить цінним зворотним відходом, який можна використовувати у різних галузях виробництва. Так з неї можна отримати корм для худоби; використовувати у хлібобулочних, макаронних та кондитерських виробках; м'ясних та молочних системах. Пивна дробина – джерело глюкози, глутамату натрію, ксиліту та ін. Комплексне використання зворотних відходів приведе до зменшення матеріальних витрат та собівартості в цілому, що в свою чергу забезпечить зростання конкурентоспроможності підприємств пивоварної галузі.

Ключові слова: конкурентні переваги, зворотні відходи, витрати виробництва, дробина, пивоварні підприємства.

Н.А. ВЛАСЕНКО

Херсонский национальный технический университет

ORCID: 0000-0003-4137-6357

Е.В. МАТЮНКА

Херсонский национальный технический университет

ПОЛУЧЕНИЕ КОНКУРЕНТНЫХ ПРЕИМУЩЕСТВ ПИВОВАРЕННЫМ ПРЕДПРИЯТИЕМ БЛАГОДАРЯ КОМПЛЕКСНОМУ ИСПОЛЬЗОВАНИЮ СЫРЬЯ

В данной работе рассматривалась возможность получения конкурентных преимуществ пивоваренным предприятием благодаря комплексному использованию сырья. Одним из путей достижения конкурентного преимущества является успешная дифференциация товара, а другим – лидирование по удельным затратам благодаря лучшей организации и технологии производственного процесса. Производство пива в Украине понесло значительные потери, в исследуемый период оно сократилось почти в половину. Вследствие этого использование мощностей пивоваренного производства составляет в настоящее время меньше половины возможного. Проанализировав общий пивной рынок Украины, было установлено, что объемы производства в ближайшем будущем будут более всего зависеть от уровня потребностей в продукции на внутреннем рынке. А это напрямую зависит от того, какой будет покупательная способность потребителей. Одним из путей получения конкурентных преимуществ пивоваренными предприятиями являются использование стратегии снижения затрат. В данной работе исследовалась возможность уменьшения материальных затрат

благодаря комплексному использованию возвратных отходов производства пива. Основным отходом на пивоваренных предприятиях является пивная дробина, она образовывается как остаток после отделения жидкой фазы (пивного сула) в процессе его фильтрации. Дробина содержит значительное количество сухих веществ с высоким содержанием протеина, который превышает почти в три раза его содержание в ячмене. Поэтому пивная дробина является довольно ценным возвратным отходом, который можно использовать в разных областях производства. Так из нее можно получить корм для скота; использовать в хлебобулочных, макаронных и кондитерских изделиях; мясных и молочных системах. Пивная дробина – источник глюкозы, глутамата натрия, ксилита и пр. Комплексное использование возвратных отходов приведет к уменьшению материальных затрат и себестоимости в целом, что в свою очередь обеспечит рост конкурентоспособности предприятий пивоваренной отрасли.

Ключевые слова: конкурентные преимущества, возвратные отходы, затраты производства, дробина, пивоваренные предприятия.

N.A. VLASENKO
Kherson National Technical University
ORCID: 0000-0003-4137-6357
E.V. MATYUNKA
Kherson National Technical University

BREWING ENTERPRISE GETS COMPETITIVE ADVANTAGES THANKS TO AN INTEGRATED USE OF RAW MATERIALS

This paper considered the possibility of gets competitive benefits of brewing enterprise, thanks to an integrated use of raw materials. One of the ways to achieve a competitive advantage is successful product differentiation, and the other is leading in unit costs due to the best organization and technology of the production process. Beer production in Ukraine suffered significant losses, during the study period it fell by almost half. As a result, the use of brewing facilities is currently less than half of what is possible. Having analyzed the general beer market of Ukraine, it was found that production volumes in the near future will most of all depend on the level of demand for products on the domestic market. And this directly depends on how much the purchasing power of consumers will be. One way to get a competitive advantage in a brewery is to use a cost-cutting strategy. In this paper, we investigated the possibility of reducing material costs through the integrated use of recyclable waste from beer production. The main waste in breweries is beer grains, it forms as a residue after separation of the liquid phase (beer wort) during its filtration. A Beer grain contains significant amounts of high protein solids, which exceeds almost three times its content in barley. Therefore, beer grains are a rather valuable return waste, which can be used in different areas of production. So from it you can get livestock feed; use in bakery, pasta and confectionery; meat and dairy systems. Beer grains - a source of glucose, sodium glutamate, xylitol, etc. The integrated use of recyclable waste will lead to a decrease in material costs and overall cost, which in turn will increase the competitiveness of the brewing industry.

Keywords: competitive advantages, recyclable waste, production costs, beer grain, brewing enterprises.

Постановка проблеми

Сталий розвиток підприємств харчової галузі в умовах впливу дестабілізуючих кризових факторів зовнішнього середовища та посилення глобалізаційних процесів можливий лише при наявності конкурентних переваг. Тобто в сучасних умовах підприємствам для того щоб «вижити», зберегти або розширити позиції на ринку необхідно постійно займатися дослідженням шляхів забезпечення конкурентних переваг, що на сьогоднішній день є стратегічним завданням при прийнятті управлінських рішень [1 - 5].

Саме зростання чисельності виробників в певній галузі, вплив глобалізації та насичення ринку різноманітними товарами вимагає від підприємств пошуку шляхів зниження ринкових ризиків, пошуку способів підтримання стабільного попиту на товари, що виготовляються. Однією із провідних дій у даному напрямі є формування та забезпечення підприємству стабільних конкурентних переваг. Таким чином, питання сутності та формування конкурентних переваг на підприємствах харчової галузі в даний час набувають особливої актуальності і потребують глибокого дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

На сьогодні дослідженню питань сутності та джерел формування конкурентних переваг підприємств присвячені праці багатьох вчених, серед яких можна назвати: П. Дойля, Ф. Котлера, Ж.-Ж. Ламбена, М. Портера, Г. Азоева, А. Войчака, В. Гриньова, О. Зозульова, П. Смоленюка, Р. Фатхутдінова, М. Чумаченко, Ю. Юданова та ін. Незважаючи на значну кількість праць, окремі аспекти формування конкурентних переваг підприємств харчової галузі потребують доповнення і уточнення, зокрема це стосується пивоварних підприємств.

Формулювання мети дослідження

Метою роботи було дослідження шляхів отримання конкурентних переваг підприємствами завдяки комплексному використанню зворотних відходів на прикладі пивоварної промисловості.

Викладення основного матеріалу дослідження

Економічні зміни конкурентного середовища підприємства (вчасності харчової галузі) вимагають від нього виявлення, формування та практичного використання конкурентних переваг як первинної ланки системи забезпечення його конкурентоспроможності. Саме тому значна кількість науковців сьогодні намагається дати визначення конкурентних переваг підприємства, систематизувати джерела їх формування та знайти шляхи їх досягнення.

Отримання конкурентних переваг є стратегічно важливим для всіх суб'єктів господарювання в ринковій економіці. Саме конкурентні переваги визначають можливість зайняття певної позиції на ринку [1 - 4]. Чим більш всеосяжного характеру набуває конкуренція на ринку, тим більш значущими для комерційного успіху є конкурентні переваги [2]. Суть створення конкурентних переваг полягає у формуванні таких характеристик діяльності підприємства, які створюють певні переваги над конкурентами в економічній, технічній, організаційній, комерційній сферах діяльності підприємства, що можна виміряти економічними показниками.

Формування стійких конкурентних переваг, а також їх розвиток дає підприємству можливість нарощувати свій стратегічний потенціал [5]. Конкурентна перевага інтегрує конкурентоспроможність і конкурентний потенціал підприємства. Так, наявність у підприємства нової технології, що дозволяє виробляти продукцію високої якості з найменшими витратами, приводить до розвитку виробничого потенціалу і як слідство отримання конкурентних переваг.

Одним зі шляхів досягнення конкурентної переваги є успішна диференціація товару, а іншим – лідирування за питомими витратами завдяки кращій організації і технології виробничого процесу, системі менеджменту, продуктивності праці, рівню витратомісткості виробництва, управлінню витратами тощо. Перераховане вище в повній мірі стосується і підприємств харчової галузі, вчасності пивоварних підприємств.

Пивобезалкогольна галузь є досить потужною складовою харчової промисловості України. Вона є однією з найбільш рентабельних галузей в національному господарстві України і представлена виробництвом пива, безалкогольної продукції та мінеральної води. Для того щоб вона не втратила свого значення для народного господарства потрібно постійно досліджувати шляхи отримання конкурентних переваг підприємствами галузі.

Динаміка виробництва пива в Україні за даними держстата наведена на рис. 1. Структура виробництва пива за підприємствами галузі, що досліджувалась представлена у табл. 1. З таблиці видно, що в Україні питома вага загального виробництва пива припадає на декілька підприємств. В той же час в країні працює приблизно 160 підприємств, але великих та середніх за розміром – два десятки, інші – міні та мікропідприємства.

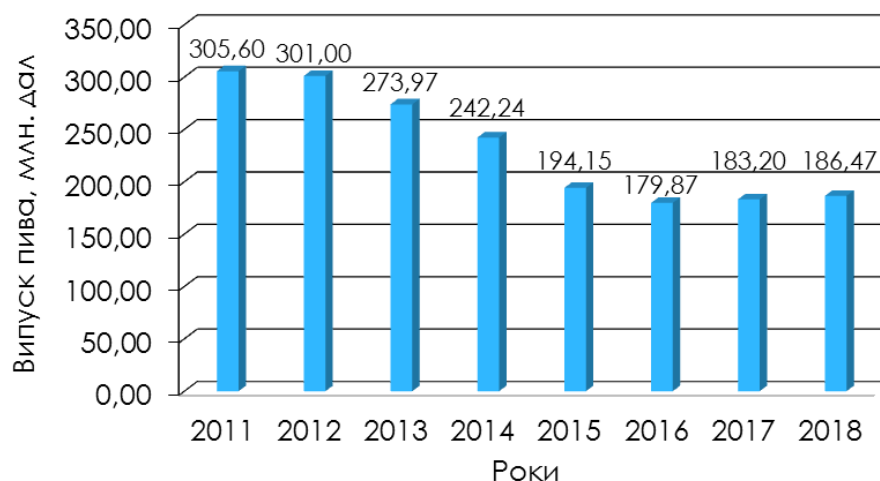

Рис. 1. Виробництво пива в Україні, млн. дал

Згідно отриманим даним (рис. 1) виробництво пива в Україні скоротилося з 305 мільйонів декалітрів у 2011 р. до 180 мільйонів декалітрів у 2016 р. і лише незначно зросло у 2018 (1,79%). Згідно наведеним даним найбільшого спаду українські пивоварні підприємства зазнали в 2016 р. (зниження

виробництва пива відносно 2012 р. склало 1,69 разів) [6, 7]. Таке падіння обсягів виробництва пов'язане з рядом факторів:

- хвиля кризи;
- зростання ціни пива через підвищення акцизного податку на нього;
- скорочення платоспроможності населення.

Таблиця 1

Структура виробництва пива в Україні, тис. дал

Виробники пива	2016 р.	Структура 2016 р.	2017 р.	Структура 2017 р.	2018 р.	Структура 2018 р.
AB InBev Efes	61016,7	33,92	60118,4	32,82	61390,3	32,92
Carlsberg	54898,7	30,52	55279,0	30,17	58145,6	31,18
Оболонь	34203,3	19,02	35154,8	19,19	35894,4	19,25
Перша Приватна Броварня	14751,4	8,20	15180,7	8,29	15621,9	8,38
Інші	15003,8	8,34	17466,7	9,53	15417,7	8,27
Всього	179874,0	100,0	183199,6	100,0	186469,9	100,0

В наслідок впливу наведених факторів використання потужностей пивоварного виробництва складає в даний час лише 40-45%. Споживання пива в Україні на душу населення в середньому складає приблизно 41 літр на рік – у два з половиною рази менший ніж у Німеччині.

В наступних роках (17 – 19 рр.) ситуація стала поступово покращуватися. Експертна оцінка обсягу виробництва пива по Україні (крім пива безалкогольного зі вмістом спирту до 0,5 % об.) за 9 місяців 2019 р. склала 144,2 млн. дал, або 99,6% до аналогічного періоду 2018 р., а виробництво солоду – 262301 тон, що становить 103,2% до аналогічного періоду 2018 р.

У той же час з 2016 по 2018 рр. обсяг виробництва безалкогольного пива, по даним Державної служби статистики виріс на 21,5% [6, 7]. Тобто темпи росту ринку безалкогольного пива значно випереджають ринок алкогольного пива (в Україні частка безалкогольного пива в загальному обсязі ринку становить приблизно 1,8%).

Слід відмітити, що Україна експортує набагато більше пива, ніж імпортує [8]. Експорт пива у 2018 р. склав 11,3 млн дал, а імпорт лише 3,7 млн дал (у 2017 р. експорт пива зріс на 49,4%, або на 3,3 млн дал в натуральному виразі, і позитивна тенденція триває у 2019 р.). Українське пиво купують такі країни як: Білорусь, Молдова, Литва, Алжир, Ізраїль, Азербайджан, Китай та інші. Зростання попиту на українське пиво за межами нашої країни пов'язане з його досить високою якістю, різноманітністю сортів та стилів пивоваріння, які демонструють українські великі, середні і малі пивоварні.

Проаналізувавши загальний пивний ринок України можна сказати, що обсяги виробництва в найближчому майбутньому будуть найбільше залежати від рівня потреб на продукцію перш за все на внутрішньому ринку. А це на пряму залежить від того, якою буде купівельна спроможність споживачів. На стан галузі також здійснює серйозний вплив державне регулювання, а саме: значне підвищення акцизу і обмеження кількості точок збуту, а також часу реалізації в торгових точках. Другим фактором, який може здійснювати вплив на динаміку росту об'ємів виробництва пива в цілому, є можливість виходу на міжнародний ринок, чому сприяє зона вільної торгівлі з Євросоюзом.

Враховуючи вище сказане, можна визначити, що одним із шляхів отримання конкурентних переваг пивоварними підприємствами є використання стратегії зниження витрат. В табл. 2 наведена загальна структура витрат на виробництво пива. Згідно наведеним даним, матеріальні витрати складають значну долю витрат виробництва (52,4%). Тому більш ефективне використання матеріальних ресурсів може забезпечити підприємству певні конкурентні переваги.

Таблиця 2

Структура витрат

Витрати виробництва	Доля, %
Матеріальні витрати	52,4
Витрати на оплату праці та соціальні відрахування	4,5
Амортизація	15,6
Інші витрати	27,5
Всього	100,0

В табл. 3 наведена структура матеріальних витрат на виробництва пива. З отриманих даних видно, що найбільш вагомими є витрати солоду (38,21%). З цього слідує – необхідно постійно досліджувати шляхи зменшення насамперед названих витрат з метою отримання конкурентних переваг.

В даній роботі досліджувалась можливість зменшення названих витрат завдяки комплексному використанню зворотних відходів виробництва пива. Основним відходом на пивоварних підприємствах є пивна дробина (солодова), вона утворюється як залишок після відділення рідкої фази (пивного суслу) в процесі його фільтрації.

Таблиця 3

Структура матеріальних витрат	
Витрати виробництва	Доля, %
Вода	12,64
Хміль	4,43
Дріжджі	6,04
Солод	38,21
Прянощі та трави	3,81
Пляшка	29,16
Інші матеріальні витрати	5,71
Всього	100,0

Пивна дробина складається з рідкої (45%) і твердої (55%) фаз. Тверда фаза дробини містить оболонку і нерозчинну частину зерна. Склад дробини залежить від якості солоду, кількості несолодженої сировини, а також сорту виготовленого пива. За статистичними даними [7] на підприємствах пивоварної промисловості щорічно накопичується велика кількість дробини вологістю 70-80%, яка містить в середньому більше 20% сухих речовин з високим вмістом протеїну (12-15%), що перевищує майже в 3 рази його вміст в ячмені. Тому пивна дробина є досить цінним зворотним відходом, який можна використовувати у різних галузях виробництва:

1. Виробництво сухих кормопродуктів. Суха пивна дробина стійка при зберіганні і транспортабельна. Має досить поживний склад.

2. Консервування сирій пивної дробини. Для цього використовується метод силосування. Однак консервування пивної дробини мало прийнятне у виробничих масштабах.

3. Пивна дробина в повсякденному харчуванні. Виділяють три сфери застосування пивної дробини в харчуванні людини: хлібобулочні, макаронні та кондитерські вироби; м'ясні системи; молочні системи.

4. Пивна дробина – джерело глюкози, глутамату натрію. Простота технологічної схеми отримання названих речовин дозволяє здійснювати процес на звичайному стандартному обладнанні і організувати його безпосередньо на пивному заводі. Така схема виробничого процесу дозволить пивоварним підприємствам отримувати додатковий дохід завдяки виробництву не основної продукції (глюкози та глутамату натрію).

5. Нестандартне застосування пивної дробини. Сушу дробину можна використовувати у виробництві цегли (для збільшення її пористості), паперу, картону, косметики і т.д.

6. Пивна дробина – як сировина для виробництва ксиліту. Технологія виробництва ксиліту з пивної дробини є універсальною і практично безвідходною. Ксиліт – енергетичний цукрозамінник, по солодкості він еквівалентний сахарозі і вдвічі солодший сорбіту. Ксиліт споживається діабетиками. Використовується в харчовій промисловості для стабілізації харчових жирів, збільшення терміну зберігання молочних концентратів. На світовому ринку одна тонна ксиліту коштує близько 10000 доларів.

Для виробництва 1 т ксиліту на добу необхідно 30 – 40 т дробини 75%-ої вологості. Унікальність технології в тому, що вона є повністю безвідходною та екологічно чистою тому, що побічні продукти, які утворюються в результаті названого виробництва також мають промислову значимість. Так, з 1 т дробини крім ксиліту виходить 150 кг білкової пасти або 50 кг білкового концентрату, які використовуються в хлібопекарському виробництві в якості цінних поживних добавок, оскільки не містять жирів і холестерину. Решту можна використовувати як універсальний корм для сільськогосподарських тварин.

7. Пивна дробина – як сировина для виробництва етилового спирту, активованого вугілля та ін. На тому ж обладнанні, що описувалось в технологічному процесі виробництва ксиліту, з дробини можна отримувати етиловий спирт, а попутно – активоване вугілля, вуглекислоту у вигляді сухого льоду, ентеросорбенти медичного та ветеринарного призначення, паливні брикети, волокнисті плити, кисень, водень.

Із наведеного вище видно, що використання пивної дробини дає можливість отримати підприємствам досить різноманітну додаткову продукцію яка також користується попитом у споживачів. Таке використання зворотних відходів буде сприяти зменшенню матеріальних витрат на виробництво пива та собівартості продукції в цілому. В свою чергу зменшення витрат виробництва забезпечить зростання конкурентоспроможності підприємств пивоварної галузі.

Висновки

На основі проведених досліджень можна зробити висновки, що в даний час потужність пивоварних підприємств використовується менш ніж на половину. Враховуючи досить високу якість Українського пива, що забезпечує певний попит на нього на вітчизняному та зарубіжному ринку, одним із шляхів підвищення конкурентних переваг пивоварних підприємств є комплексне використання зворотних відходів, яке приведе до зменшення матеріальних витрат та собівартості в цілому, що в свою чергу забезпечить зростання конкурентоспроможності підприємств харчової галузі.

Список використаної літератури

1. Долженко А.В. Формування конкурентних переваг підприємства / А.В. Долженко // Управління розвитком. – 2013. – № 12 (142). – С. 83–85.
2. Лукина А.В. Создание конкурентного преимущества на основе дифференциации / А.В. Лукина, А.А. Лукин // Маркетинг в России и за рубежом. – 2007. – № 3. – С. 88–95.
3. Боришкевич І.І. Стратегічні напрями забезпечення конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств / І.І. Боришкевич // Вісник Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Економічні науки. – 2017. – Випуск 12 – Т.1 – С. 6-11
4. Софієнко А.В. Проблеми сумісного впливу зовнішніх та внутрішніх факторів на конкурентоспроможність продукції вітчизняних виробників / А.В. Софієнко // Економічні інновації. – 2013. – №. 54. – С. 321-329.
5. Воскресенська О.Є. Розширення інструментарію стратегічного планування / О.Є. Воскресенська // Економічні інновації. – 2013. – №. 54. – С. 43-48.
6. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]/ Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
7. Держстат України. Комплексні статистичні публікації. Статистичний збірник «Україна у цифрах». [Електронний ресурс]/ Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/Arhiv_u/01/Arch_ukr_zb.htm
8. Ukrstat.org – публікація документів Державної Служби Статистики України. Експорт-імпорт окремих видів товарів за країнами світу. [Електронний ресурс]/ Режим доступу: https://ukrstat.org/uk/operativ/operativ2016/zd/e_iovt/arh_iovt2016.htm

References

1. Dolzhenko A.V. Formuvannya konkurentnyh perevag pidprijemstva/ A.V. Dolzhenko // Upravlinnya rozvytkom. – 2013. – № 12 (142). – P. 83–85.
2. Lukina A.V. Sozdanie konkurentnogo preimushchestva na osnove differenciacii / A.V. Lukina, A. A. Lukin // Marketing v Rossii i za rubezhom. – 2007. – № 3. – P. 88–95.
3. Borishkevich I.I. Strategichni napryamy zabezpechennya konkurentospromozhnosti silskogospodarskyh pidprijemstv/ I.I. Borishkevich // Visnyk Kam'yanec-Podilskogo nacionalnogo universytetu imeni Ivana Ogiyenka. Ekonomichni nauky. – 2017. – Issue 12 – Vol. 1 – P. 6-11
4. Sofiyenko A.V. Problemy sumisnogo vplyvu zovnishnih ta vnutrishnih faktoriv na konkurentospromozhnist produkciyi vitchiznyanyh vyrobnykiv/ A.V. Sofiyenko // Ekonomichni innovaciyi. – 2013. – №. 54. – P. 321-329.
5. Voskresenska O.Ie. Rozshyrennia instrumentarii strategichnogo planuvannia / O.Ie. Voskresenska // Ekonomichni innovatsii. – 2013. – №. 54. – P. 43-48.
6. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy [Elektronnyi resurs]/ Rezhym dostupu: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
7. Derzhstat Ukrainy. Kompleksni statystychni publikatsii. Statystychnyi zbirnyk «Ukraina u tsyfrakh». [Elektronnyi resurs]/ Rezhym dostupu: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/Arhiv_u/01/Arch_ukr_zb.htm
8. Ukrstat.org – publikatsiia dokumentiv Derzhavnoi Sluzhby Statystyky Ukrainy. Eksport-import okremykh vydiv tovariv za krainamy svitu. [Elektronnyi resurs]/ Rezhym dostupu: https://ukrstat.org/uk/operativ/operativ2016/zd/e_iovt/arh_iovt2016.htm